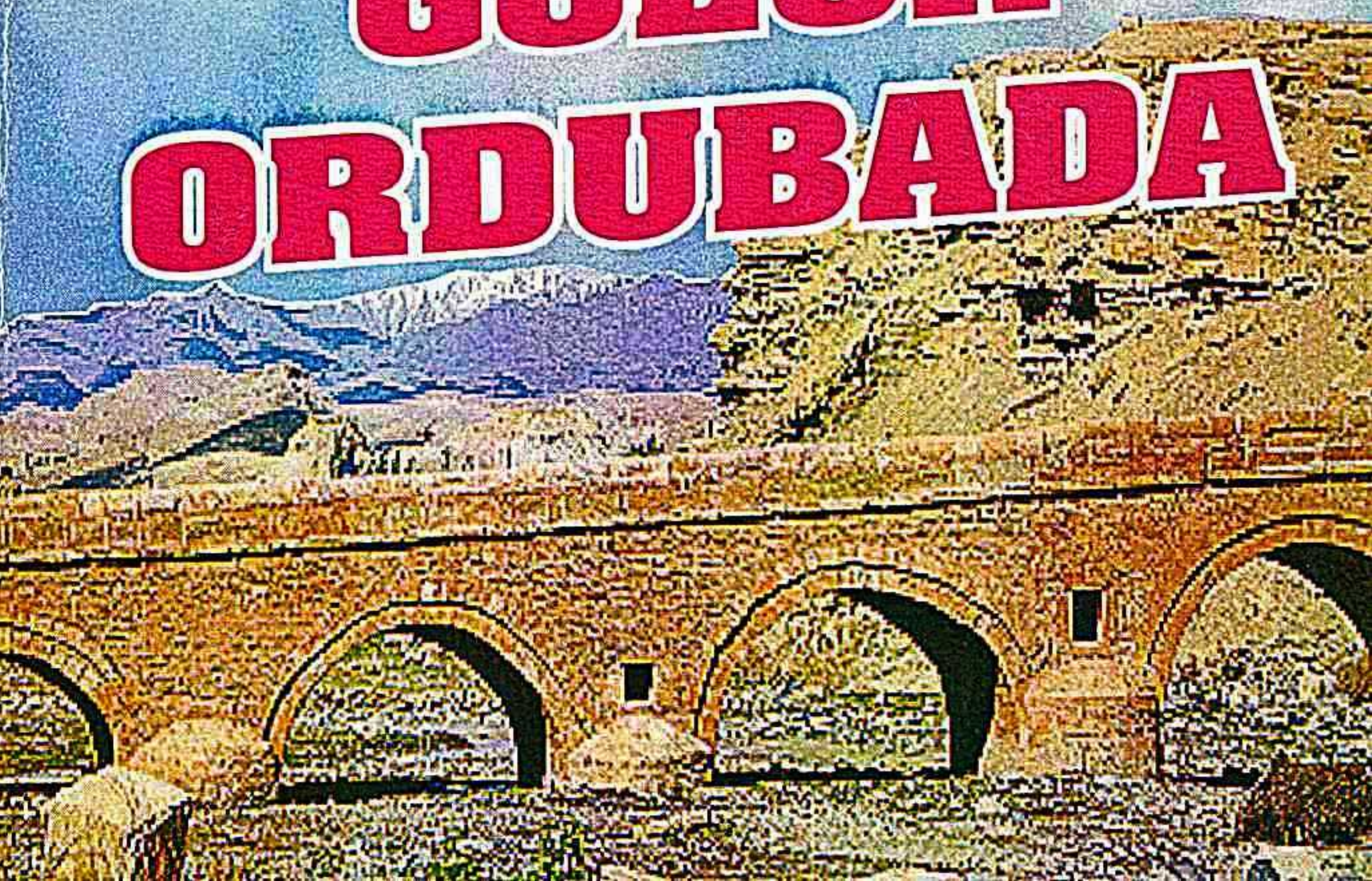

AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASININ
NAXÇIVAN BÖLMƏSİ
İNCƏSƏNƏT, DİL VƏ ƏDƏBİYYAT İNSTİTUTUNUN
FOLKLORŞÜNASLIQ ŞÖBƏSİ

YOL GƏLƏR ORDUBADA

AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASININ
NAXÇIVAN BÖLMƏSİ
İNCƏSƏNƏT, DİL VƏ ƏDƏBİYYAT İNSTİTUTUNUN
FOLKLORŞÜNASLIQ ŞÖBƏSİ

*YOL
GƏLƏR
ORDUBADA*

NAXÇIVAN - 2005

Rəyçilər:

M. Qasımlı,
filologiya elmləri doktoru, professor,

B. Abdulla,
filologiya elmləri doktoru, əməkdar elm xadimi.

Ön sözüün müəllifləri və toplayanlar:

Məhərrəm Cəfərli,
filologiya elmləri doktoru,

Rəfiq Babayev,
elmi işçi.

Redaktorlar:

R. Babayev, M. İsmayıl.

“Yol gələr Ordubada”. Folklor toplusu. Naxçıvan-2005. S. 68.

*Azərbaycan MEA Naxçıvan Bölməsi İncəsənət,
Dil və Ədəbiyyat İnstitutu Folklorşünaslıq şöbəsində
hazırlanmış bu kitabda Ordubad rayonundan toplanmış
folklor nümunələrinin kiçik bir qismi verilmişdir.*

4700000000

053

© “Əcəmi” 2005

TALE KİTABININ CÜMLƏLƏRİ

Karvanları kimi yollar da cürbəcürdür; adama elə gəlir ki, bir bayatının "ürəyinin başından keçib" Ordubada gedən yol o bayatının "canında, qanında" yaşatdığı ruh qədər əbədidir, sirli-sehrlidir.

Bu qədim diyarın folklor mühitinə aparan yolda ab-hava da bambaşqadır; "telləri ağarmış" dağlardan gülləri titrəşən bağlara, selləri çağlayan çaylaracan burda hər nə var folklorun "gözü tutub", "könlü sevib". Nəsirvazdan bir az yuxarı azman dağların döşündəki azman oğuz qəbirləri, elə bil, əfsanəli-həqiqətli nağıl dünyasında uyuyur.

Ordubada gedən yol vüsal və həsrət yüklü karvanları təkcə dəniz səviyyəsindən 3907 metr yüksəklikdəki Qapıcığa aparmır—sanki Qapıcıq ən qədim miflərə, əfsanələrə açılan qapıya çevrilir; bu qapı həm də birbaşa dünyanı titrədən o məşhur tufanın üzünə açılır; yayılan əfsanələr Nuhun gəmisinin qalıqlarının bu yarlarda qalmasına şahidlik edir. Öz sirlərini səbr və inadla gizlədən Gəmiqaya rəsmlərinin hərdən "folklor dilində danışmağı" da olur.

"Folklor xalqın tarixidir. Onun yaddaşında yaşayan və onu yaşadan həqiqət tarixidir. Hər qaya parçasında, hər dağında-daşında, çölündə, yamacında, gölündə, çayında, hər qarış torpağında, hər qəbir daşında, ayaq izində əfsanəyə dönmüş bir həqiqət yaşayır. Bəzən son dərəcə adi görünən bir xalq deyimində böyük bir tarixi həqiqət qorunub saxlanılır" (H.İsmayılov "Uzaq etnik mənşəyin, yaxın milli gələcəyin indi qürbət vətəni—Göyçə...", "Göyçə folkloru", Bakı, "Səda" nəşriyyatı, 2000, səh. 16).

Gəmiqaya təsvirlərinin mifoloji dünyabaxışımız möv-qeyindən araşdırılması, heç şübhəsiz, qoca tarixin bir çox gizlinlərini aşkarlayır.

Ordubadlıların qəti inamına görə, bu dağlarda yaşayan keygidər quşları ildə bir yol qanad bağlayır, düz İsfahanacan uçur. Niyə ildə bir dəfə, niyə də məhz İsfahanacan - burası folklorun işidir; simvollaşdırılıb, öz qayda-qanunlarına tabe edilib-keygidərlər o dağlardan bədii dünyaya "gələndən" sonra uçublar İsfahana sarı (bu sətirlərin müəlliflərindən birinin 1989-cu ildə çap olunmuş "Yolçu daşı" povestində keygidər haqqında əfsanələr verilmişdir).

Burda yer-yurd, çay-çəşmə, dağ-qaya adları da etnik təfəkkürün işığında isinib, bədii obraza, folklor simvoluna çevrilib. Saqqarsu, Göygöl, Qaranquç, Bibiqətl, Tillək kimi çoxlu adlar mənəvi yaddaşa köçüb, əfsanələşib, nağıllaşib-alın yazısının kəlmələri, tale kitabının cümlələri kimi oxunub.

"Saqqarsu" adına öz "Sak" soyunun tarixi köklərinə bağlı nümunələrlə etnik möhür vuran ordubadlı başqa bir əfsanədə ona da inanır ki, adsız çayın sularından çıxan saqqar (alın ağ) qoç sirli-sehirli qüvvə kimi yaratdıqlarını, əhdə xilafsızlığa, sözə dönüklüyə görə, yox edə bilər.

Bu möcüzəli yoxolma "Saqqarsu" adı ilə yeni bir yarıdılışa çevrilir.

Gəmiqaya yüksəkliyindən ikiyə bölünmüş Vətən ağrısı ayrı cür yandırır-yaxıb, qəmli Arazın həsrət nəğmələri ayrı cür səslənib; ancaq orası da var ki, bu yüksəklikdən Vətən tamlığı, bütövlüyü ilə görünüb, bütövlüyün əzəməti saysız-hesabsız ağız ədəbiyyatı nümunələrinin məğzində-mayasında, ruhunda yaşayıb.

Vaxtilə Arazın o tayından Aza kəndinə gəlin köçən Balaxanın arvad sinəsində ayrı səslənişli bir "Əsli-Kərəm" dastanı da gətirib.

Ana, sən gəl, zalım atam gəlməsin,
O zalımdı, görüm üzün gülməsin.
Süfrə salıb, bala toyu görməsin,
Ana, Kərəm yandı, deyib ağlaram...

*Bəlkə ayrılığın acı həsrəti, ovunmaz nisgilinə görə
burda Arazlı bayatılar, Təbriz nəğmələri çox oxunub, elə bil,
bir cüt almadı,—deyilib, biri "ana Təbriz", biri "bala Ordubad".*

*Təbrizə,
Təbriz qol açıb bizə.
Gəl Araz qırağına
Bir də baxaq göz-gözə.*

*Hərdən ayrı-ayrı adamların adlarını "yaddaşına
yazıb", hadisələri qəmli bir nəğmə harayı biçimində yaşadan
bayatılar da oxunub:*

*Araz aşdı deyirlər,
Qum qaynaşdı deyirlər.
Əlyar, evin yıxılsın,
Tahar qaşdı deyirlər.*

*Ordubadda oxunan bayatılar, hərdən öz sinəsində dia-
lektdə qorunub-saxlanan sözlərə də meydan verib.*

*Gəlin çıxmaq yollara,
Su səpək bilanlara.
Gül əkib, çadır quraq
Yarım gələn yollara.*

"Bilan" düz küçəyə deyirlər.

*"Taraqqasatan deyər hər gün yeddiləvin olsun"—ifadəsi
burda atalar sözü kimi işlənir. Ordubadda ilaxır çərşənbəsi
"yeddiləvin" adlanır, həmin gün ayrıca adamlar ilboyu
hazırladıqları taraqqaları "Yeddiləvin bazarı"na çıxarır, ruzi
qazanırlar.*

*İlkinlikdən—mifik başlanğıcdan adi məişət görüntü-
lərinəcən nə varsa—poetik dünyanın predmetinə çevrilib—illər-
dən illərə, nəsillərdən nəsillərə ərməğan edilib.*

*Orası da qeyd edilməlidir ki, burada geniş yayılan
inancların, mifoloji mətnlərin, bayatı və nağılların toplanması,
tədqiqi sahəsində müəyyən işlər görülmüş, ucsuz-bucaqsız türk
dünyasının folklor xəritəsində bu qədim diyar Gəmiqaya*

yüksəkliyindən nağıl möcüzəsinə, bayatı, nəğmə sehrinə, inanc qanunlarına qədər qeydə alınıb.

Hərdən dördtel bir bayatının ikicə misrası da bələdçiyə çevrilib:

Ordubad dağ arası,

Dağ döşü, bağ arası...

Bax ora-göstərilən ünvan folklor yurdudur; bu kitabda verilən nümunələr son illərdə o yurddan toplananların çox az bir qismidir—yüz illərlə Ordubadda söylənilib, oxunub...

BAYATILAR

Mən aşiq naz, bəri gəl,
Yolunu az, bəri gəl.
Bir öpüş versən mənə
Dünya qopmaz, bəri gəl.

Əlli dənə,
Yüz dənə, əlli dənə.
O günə qoy od düşə
Göz görməyə, üz dönə.

Təbrizə,
Təbriz qol açıb bizə.
Gəl Araz qırağına,
Bir də baxaq göz-gözə

Əziziyəm, solmadım,
Bulud olub dolmadım.
Qayıtmaz yola getdin,
Niyə dəli olmadım?

Ovun qovladı keçdi,
Yolun bağladı keçdi.
Oxunu elə atdı,
Sinəm dağladı, keçdi.

Gəl atın oynatma, get,
Cilovun çeynətmə, get.
Onsuz da dərdim çoxdu,
Ürəyim göynətmə get.

Damdan düşmüşəm, neynim,
Damcan şişmişəm, neynim.
Fələyin əməlindən
Odda bişmişəm, neynim.

Ölürəm, üstümə gəl,
Yanıram, tüstümə gəl.
Əlüzənnik eləmə,
Ayrılıq istəmə gəl.

Qayçı gətir bıçək di,
Bu çiçək o çiçəkdi.
Gözümlə bax üzünə,
Gör gözlərim nə çəkdi.

Bağlı,
Dilim, qollarım bağlı.
Gələmmirəm, Təbrizim,
Bütün yollarım bağlı.

Neynim,
Hava sazaxdı, neynim.
Deyirsən ki, gəlmirəm,
Yollar uzaxdı, neynim.

Dağlar çiskin olurmu?
Duman, çiskin olurmu?
Fürsət yox səni görəmə,
Bundan pis gün olurmu?

Sinə-sinə,
Gül taxıb sinəsinə.
Yarı əlimdən alıb,
Verdilər özgəsinə.

Buz üstə,
Ürək yanar, buz istər.
Sənə ümid bağladım,
Sən də saldın üz üstə.

Havışda hava bilmirəm,
Suyunu sova bilmirəm.
Başımda yüz qəza var,
Birini qova bilmirəm.

Yollar yoran göründü,
Yağış boran göründü.
Gəldim səni görmədim,
Aləm viran göründü.

Gedirsən yara deynə,
Telini dara, deynə.
Əgər məni soruşsa,
Günümü qara deynə.

O tayda duran bəndə,
Taxtını quran bəndə.
Səndə insaf yoxumuş,
Yarını yoran bəndə

Ayrılıq yaman-yaman,
Evə düşübdü talan.
Çarəsiz dərdə düşsün,
Bizə ayrılıq salan.

Dərya bulandı yenə,
Axdı, dolandı yenə.
Sənin gördüyün ocaq
Qəmlə qalandı yenə.

Əzizim hənir-hənir,
Dərd ağlayır, qəm dinir.
Hara qaçım bu dərddən,
O məni gəndən tanır.

Bu gəlin saşdı gəlin,
Divardan aşdı gəlin.
Bu gəlinə nə gəldi,
Evindən qaşdı gəlin?

Üzüyü taxmamışam,
Su olub axmamışam.
Yanımda bir adam var,
Doyunca baxmamışam.

Sel bəndi aşdı, ay qız,
Yollara daşdı, ay qız.
Səni elə görəndə,
Gözüm qamaşdı, ay qız.

Evləri günə qarşı,
Tikilmiş günə qarşı.
Fələk kəsdi kölgəmi,
Qalmışam günə qarşı.

Zulum zulumdan betər,
Bu dərd haraya yetər.
Yolum düşən yerlərdə
Dərd əkilər, qəm bitər.

Yaralıyam yanımnan,
Qurd-quş doymaz qanımnan,
Baş götürüb qaçımmı
Sənin kimi zalımnan?

Mən bu çaydan keşməyəm,
Suyundan da işməyəm.
Gözün ayrı gözəldə,
Heç yadına düşməyəm.

Bu talan nə talandı,
Dərd gəldi, od qalandı.
Sən elə yandırdın ki,
Vallah, atəş yalandı.

Fələk fələk eylədi,
Oxun lələk eylədi.
Yıxdı atam evini,
Başdan kələk eylədi.

Gəlirdim yavaş-yavaş,
Qondarama dəydi daş.
Vəfasızın əlindən
Düşməyə dedim qardaş.

Yenə o dağlar qaldı,
Yolları bağlar qaldı.
Dağlara talan düşdü,
Çəşmələr ağlar qaldı.

Əziziyəm dərdim çox,
Sevincim az, dərdim çox.
Gül üçün bağa girdim,
Ancaq tikan dərdim çox.

Ayrısı,
Olduq illər ayrısı.
Cəfasını mən çəkdim,
Səfa sürdü ayrısı.

Əzizim gecə keçdi,
Gün doğdu, gecə keçdi.
Sənsiz keçən günlərim
Bilmədim necə keçdi.

Mənə fələk eylədi,
Fələk kələk eylədi.
Girdi cavan bağına
Ələk-vələk eylədi,

Gəl gedək kəndə beylə,
Səninlə mən də beylə.
Şadlığınan işim yox,
Qəminlə mən də beylə.

Qara bağlarsan, köylüm,
Sinə dağlarsan, köylüm.
Bir vəfasız əlindən
Elə ağlarsan, köylüm.

Gəlin çıxmaq yollara,
Su səpək bilanlara.
Gül əkib çadır quraq
Yarım gələn yollara.

Düzlərə,
Dərələrə, düzlərə.
Fələyin oyunundan
Zaval gəldi düzlərə.

Qalandı,
Sinəm oda qalandı.
Bu dərd yerin xoş görüb,
Getməyəndi, qalandı.

Qara bağladı keçdi,
Sinə dağladı keçdi.
Burda bir ahu vardı,
O da ağladı, keçdi.

Bu dərd məndə üz görüb,
Meydanını düz görüb.
Gedir, gedir, qayıdır-
Məni o yalqız görüb.

Qar aldı,
Nə səbrü, nə qəraldı?
Oğlanın öpüşündən
Qızın gözü qaraldı.

Daşı qəm,
Torpağı qəm, daşı qəm.
Alıb dərdi çiyinə
Demədim ki, daşı qəm.

Nə deyim beləsinə,
Hey baxır sinə-sinə.
Qış günü nar asılıb
Gözəlin sinəsinə.

Başa qara bağlayır,
Dərdi sinə dağlayır.
Dağlara bir qan düşüb,
Çəşmələri ağlayır.

Əzizim bİrdİ, neylİm,
Günlər cəbirdİ, neylİm.
Səndən ayrı düşəli
Həyat qəbirdİ, neylİm?

Qaşın əyər, amandı,
Gözün əyər, amandı.
Kamandan bir ox çıxar,
Sənə dəyər, amandı.

Əsər, əsərsən, köylüm,
Səbrim kəsərsən, köylüm.
Anan, bacın deyil ki,
Kimdən küsərsən, köylüm?

Köynəyin ağa dönsün,
Yuduqca ağa dönsün.
Elə gəl, gəlişindən
Ürəyim dağa dönsün.

O çağlar,
O əyyamlar, o çağlar.
Fələk, sənİn əlİndən
Dərd oynaqIar, qəm çağIar

Uzaqdan baxma-baxma,
Odlara yaxma-yaxma.
Fələk dərdİ tulladı
Sİnəmə sıxma-sıxma.

Başının şalı kimi,
Gülləri xalı kimi.
Dünya day nə yaradıb
Üzünün xalı kimi?

Divar daşı neylədi,
Gözün yaşı neylədi?
Qız, mənə neylədisə,
Gözün-qaşın eylədi.

Əzizinəm nə çarə,
Biçarəyə nə çarə?
Ət qoxudu, duz gətir,
Duz qoxudu, nə çarə?

Əzizim durma, keç get,
Boynunu burma, keç get.
Bir saralmış kövşənəm,
Sən də od vurma, keç get.

Pərgar pozular, ağla,
Qismət yazılar, ağla.
Bu qəbir kimdən ötrü
Belə qazılar, ağla.

Dumandı, sisdi nədən,
Əhvalın pisdi, nədən?
Dost niyə yağı oldu,
Kələyin kəsdi nədən?

Olubdu zülüm, ağla,
Ağlayır elim, ağla.
Elə bir igid ölüb,
Qırılıb belim, ağla.

Divarda daşa neylim,
Gözündə yaşa neylim.
Məni bu hala salan
Qohum-qardaşa neylim.

Əzizinəm gilənar,
Göy qalmasın gilə nar.
Sinəm elə ocaqdı,
Dərd alışar, qəm yanar.

Mən aşiq qora çin-çin,
Mev çin-çin, qora çin-çin
Yığdı dünya dərdlərin,
Apardı gora çin-çin.

Araz aşdı deyirlər,
Qum qaynaşdı, deyirlər.
Əlyar, evin yıxılsın,
Tahar qaşdı, deyirlər.

Qaranı bağla, ağla,
Amanla, ahla ağla.
Ömrün boyu, ay ana,
Dizin qucaxla, ağla.

Yarım gəlir cacıxdan,
Yol salır yoncalıxdan.
Yarıma nə demişəm,
Küsüb, gedib acıxdan?

Yoxsulu, şahı belə,
Qəlbinin ahı belə.
Belə zülüm heç olmaz,
Olmaz, vallahı belə.

Əzizinəm bu bazar,
Ay bu şənbə, bu bazar:
Dərd bir namə göndərib
Məni sevdiyin yazar.

Naxçıvan düzən yerdı,
Gözəllər gözən yerdı.
Əlin ver halallaşaq,
Bura əlüzən yerdı.

Əzrayıl bostañıdı,
Dillərdə dastañıdı.
Qoranı yandırıldı,
Bu necə bostañıdı?

Gözlər ətəyi, Gülgəz,
Balı, pətəyi, Gülgəz.
Getdi oğlun görməyə,
Yedi kötəyi Gülgəz.

Oğlan bir at istədi,
Quşdan qanad istədi.
Kimlərə bel bağladı,
Kimdən murad istədi?

Əzizinəm dur ağla,
Gəl boynunu bur ağla.
Fələyin oyununнан
Hey sinənə vur, ağla.

Əzizim nə gileydi,
Şüşələr dolu meydi.
Deyirsən unut məni,
O necə-olan şoydi?

Ordubad dağ arası,
Dağ döşü. bağ arası
O yar kərgərən deyil,
Neynirsən çağırası?

Əzizinəm qalxana,
Qılinc vurma qalxana.
Namərdə bel bağlama,
Qalx ayağa, qalx, ana.

Əzizinəm o daşlar,
O çınqıllar, o daşlar.
Fələk qayda tapıbdı,
Elə qapımı daşlar.

Əzizinəm boyunнан,
Baş açmadım oyunнан.
Suvarıram dərdləri
Gözlərimin suyunnан.

Gülürsən gülən kimi,
Göz yaşın silən kimi.
Oturmusan yanımda
Dərdimi bilən kimi.

Atdım atana kimi,
Ellər yatana kimi.
Gözlədim sən gəlmədin
Ulduz batana kimi.

Arı burda bağlar şan,
Nə dost bilər, nə düşmən.
Gör nə günə qalmışam-
Dərd peşman, dərman peşman

Yetimin yekə dərdi,
Yüklənməz yükə dərdi.
At gəlsin, dəvə gəlsin,
Bəlkə də çəkə dərdi.

Saçım dəyir dalıma,
Heç kim yanmır halıma.
Əcəl məni gırləyir,
Neynəmişəm zalıma?

Əzizinəm bəy quşlar,
Ay qarğalar, ay quşlar.
Belə yatma məzarda,
Uluyarlar bayquşlar.

Ağacdələnlər səslər,
Səslər, həvəs səslər.
Özün ildə bir yol gəl,
Özün də de: bəs səslər.

Təlinə gül taxmısan,
Nə qıyqacı baxmısan?
Xəbərin varmı sənə,
Nəçə evlər yıxmısan?

Əzizinəm Mərəndə,
Görməyən də, görən də.
Gözlərim bayram səslər
Səni hər dəfə görəndə.

Fələk qəddimi əydi,
Daş atdı, mənə dəydi.
Deyim evin yıxılsın,
Bu dərd xalvardı, nəydi?

Tut ağacı tut verər,
Altı qıyağı ot verər.
Oğlan yekə, qız xırda,
Öpəndə ləzzət verər.

Qaşların qarasına,
Xal düşüb arasına.
Səni Allah göndərib
Dərdimin çarasına.

Əzizinəm nə çarə,
Nə dərman gəz, nə çarə.
Qapnı fələk bağayıb,
Əl atma heç haçarə.

Gəmi gəldi, yan aldı,
Təbib gəldi, qan aldı.
Gözlərin cəlladmıdı,
Baxmağınan can aldı?

Əzizim bir də, bir də,
O nədi girdə-girdə.
Bu dərd məndən əl çəkməz
Yəqin ki, heç qəbirdə.

Zülfünü dara, dur gəl,
Göz dikmə qara, dur gəl.
Soyuqda yol gözlərəm,
İnsaf et yara, dur gəl.

Hardadı elim, dağlar.
Bükülüb belim, dağlar
Belə gələn bəladan
Tutulub dilim, dağlar.

Oğlan adın Sərdardı,
Neçə dost, neçə yardı.
Fələk bir köynək tikdi,
Demədin-necə dardı.

Mən ki, balan deyiləm,
Dağda lalan deyilən.
Çox da yorma özünü,
Qadan alan deyiləm.

Duman gəldi, sis gəldi,
Təndir yandı, his gəldi.
Yazı yazan, neylədin,
Yazdıqların pis gəldi?

Bu kəndin adı Disər,
Gün düşər, bağır bişər.
Mənim sevdiyim oğlan
Ucaboy, dəyməduşər.

Bu kəndin adı Dəstə,
Gülləri dəstə-dəstə.
Məni yoldan eylədi
Şirindil , boyu bəstə.

Təbrizdən həna gəlsin,
Baldız, qaynana gəlsin.
Bu gəlinin qadası
Kim pisdi-ona gəlsin.

Yetiməm, atam yoxdur,
Qəribəm, butam yoxdur.
Düşdüm qəm dəryasına,
Qolumdan tutan yoxdur.

Əzizim gül butağı,
Yaşıldandı yarpağı.
Yarım əlimdən gedib,
Sinəm bir qəm otağı.

Bu fələk süzdü məni,
Saplara düzdü məni.
Yaman dərd, yaman bəla
Gör necə üzdü məni.

Ay qu məni, qu məni,
Nə yandırır bu məni.
Gözlərin kəfən eylə,
Göz yaşınla yu məni.

Otlar olub dizdən, yar,
Gir içində gizlən, yar.
Paxılın gözü çıxsın,
Səni etdi bizdən, yar.

Əzizim belə-belə,
Göz düşüb incə belə.
Qardaş, sevdiyin qızın
Qaş-gözü belə-belə.

Arzun, murazın, ay qız,
Söhbətin, sazın, ay qız.
Çoxuna od vuracaq
Sənin bu nazın, ay qız.

Keçdi xudam pirini,
Yaram eylər irini.
Bir deyil, iki deyil,
Deyim hansı birini?

Əzizim o da neylim,
Düşmüşəm oda neylim.
Bu bəlalı başımdan
Sovuşmur qada, neylim.

Bu gəlin atdı gəlin,
Yer salıb yatdı gəlin.
Gün kimi şəfəq salıb
Ay kimi batdı gəlin.

Güllərini dəstə yığ,
Gəl belə ahəstə yığ.
Gətir sən də dərini
Dərdlərimin üstə yığ.

MAHNILAR

YARIM GƏLƏNƏ

Mən gələndə şamamalar gül idi,
Cavan canım dost yolunda çürüdü.
Əvvəlcədən ilqarımız bir idi,
Mən nə dedim, ilqarından dönən yar,
Özü alıb, sonnan peşman olan yar.

Uca dağ başında uca qələmə,
Biz ki bənzəyirdik Əsli-Kərəmə.
Sözümü saxlaram yarım gələne,
Mən nə dedim, ilqarından dönən yar,
Özü alıb, sonnan peşman olan yar.

SALMAYAYDIN NƏZƏRİNDƏN

Cibimdə dəsmalın gülü,
Lal olsun düşmənin dili.
Mənim kimi qızıl gülü
Almıyaydın əzəlcədən,
Salmıyaydın nəzərindən.

Cibimdə dəsmalın sarı,
Üzün qoy üzümə barı.
Mənim kimi etibarı
 Almıyaydın əzəlindən,
 Salmıyaydın nəzərindən.

NEYNİM

Çəkməni çəkdin buduna,
Məni yandırdın oduna.
Qoydun kimin umuduna,
 Get, gedirsən, dəxi neylim,
 Mən çəkirəm ahı, neylim.

Bazardan aldım soğanı,
Görmüsən dərdə yananı,
Gəldi ayrılıq zamanı,
 Get, gedirsən, dəxi neylim,
 Mən çəkirəm ahı, neylim.

SƏMƏDİN QIZI

Axşam olar gələr qoyun,
Dur ayağa görüm boyun.
Gəl, ay gözəl, naz eyləmə,
Səmədin qızı, naz eyləmə.

Axşam olar, fərik çıxar talvara,
Qayda budu oğlan qıza yalvara.
Gəl, ay gözəl, naz eyləmə,
Səmədin qızı, naz eyləmə.

QAYNA, SAMOVAR, QAYNA

Samovarım qızıldı,
Suyu yerə sızırdı.
Bütün aləm bilir ki,
Bir oğlan bir qızındı.
Qayna, samovarım, qayna,
Getdi ixtiyarım, qayna.

Samovarım altı yaşıl,
Başına çaynik yaraşır.
Çıxartma güllü paltarın,
Çıxartma, gözlər qamaşır.
Qayna, samovarım, qayna,
Getdi ixtiyarım, qayna.

AY SARI QOVUN

O tay, bu tay bizimdi,
Ay sarı qovun, dilim-dilim.
Üstü dolu üzümdü,
Ay sarı qovun, dilim-dilim.
Biz yemişik, doymuşuq,
Ay sarı qovun, dilim-dilim.
İndi növbə sizindi,
Ay sarı qovun, dilim-dilim.
Dağ ayrı, duman ayrı,
Ay sarı qovun, dilim-dilim.
Qaş ayrı, kaman ayrı,
Ay sarı qovun, dilim-dilim.
Ayrıldıq tapışmamış,
Ay sarı qovun, dilim-dilim.
Gəzək bir zaman ayrı,
Ay sarı qovun, dilim-dilim.

MİFLƏR

QURDUNAN QİYAMƏTƏ

Deyir, axır məqamda–dünyanın sonu çatanda bir qurd qalacaq, bir qarı. Bunlar tutuşacaqlar. Qurd yıxsa, hər şey bitəcək, qarı yıxsa, həyat davam edəcək.

HACI HOPPAN

Kənddimiz Hacı kişi gecə evlərinə gəlirmiş. Kəndin qırağında Nazlının priyezi deyilən yerə çatanda görür bir vur-çatdasındı, bir çal-çağırdı, ta nə təhər. Qazanlar dəmdədi, süfrələrdə də da nə yoxdu. Oynuyan-oxuyana, oxuyan-oyunuyana qarışıb. Bunu görən kimi səs-səsə verdilər ki, Hacı, hoppan...

Hacı da hoppana-hoppana onlara yaxınlaşır. Birdən yadına düşür ki, Nazlının priyezi cinlər yığınağıdı.

Bayaqdı ha, ürəyi gedir, yıxılır. Özünə gələndə görür ki, çölü-biyabanın ortasında tək-tənha düşüb-qalıb, o çal-çağırdan da əsər-əlamət yoxdu.

* * *

Babamın babası ağanın ilxıçısıymış. Ağanın atlarından biri lap yerinən-göyünən oynayırmış. Tərifli dillərə düşmüşmüş.

Bir gün ağa babamı çağırır hədələyir ki, o ata baxmısanmı, təmiz köpük içindədəi. Gecə kim onu minib qovub?

Qorxudan babamın dili tutulur, bilir ki, belə şeyin üstündə ağa onu tikə-tikə eləyər. Yalvarır-yaxarır, and-qəsəm eləyir ki, tövləyə cin-şeytan da yaxın düşəmməz.

Sonra da yadına düşür ki, cinlərin adəti var, axşamlar tövlələrdə ən yaxşı atları minib səhərəcən, atın bağı yarılanacan qovurlar.

Babam həmin gündən gecəni tövlədə dirigözlü açır, atlara da heç nə yaxın düşmür.

KÜNDƏLİ PİR

Kəndimizin qırağında bir kündəli pir var. Ora cındalı pir də deyərik. Kimin ki, bir niyyəti, diləyi olsa, aparıb oradakı dağdağan ağacının budaqlarına parça bağlayar. Dağdağandan bir az o yana təndirdi. Təndirin daşlarının üstü elədi ki, deyirsən bə xamır kündələridi, quruyub-qalıb.

Deyir bir vaxtlar çörək yaman boluymuş. Odur ki, aclıq əzabı, allah sınağı yaddan çıxıbmiş. Çörəyi zibilliyə atırmışlar.

Bir gün arvadlar bu təndirdə çörək yapırmışlar. Uşaqlardan biri çörəyə dilinən demək olmayan hörmətsizlik eləyir.

Təndir də daşa çöyrülür, kündələr də. O vaxtdan buranın adı qalır Kündəli pir.

VAXIM YERLƏR

Bizlər vaxım yerləri müqəddəs bilərik. Oraları əkmək, qazanc götürmək olmaz, günahdı. Əkib-becərsən də əlin boşda qalar, xeyir götürməzsən, xəstəlik taparsan. Bir də necə əkəsən? O dey, Kündəli pirdən azca bu yana da vaxımdı.

Dədə-babadan deyərlər ki, orda buynuzlu, qocalıb-qartalmış bir ilan var. Kim oranı əkmək istəsə, ilan gələr üstünə, vaxımın qırağınacan onu qovar.

KEYGİDƏR QUŞLARI

Keygidəri ovlamazlar, günahdı. Lap əldən düşəndə, ölməyə macal Keygidərin özü çıxar ovçunun qabağına.

Bu quşlar yekəcədi, ətlicə-canlıcadı.

Deyərlər ki, Keygidərlər ildə bir yol qanad bağlarlar, bizim dağlardan düz İsfahanacan uçarlar. Bunun işi bir sirri-xudadı. Uçanda qabağına çıxan dağın daşına-qayasına dəyəndə hövlündən bağı çatlayıb ölər. Ölməsə, dünya da dağıla, düşdüüyü dağdan bir də uçmaz, payi-piyada qayıdar öz dağlarımıza.

SAQQAR SU

Yay girəndə çoban sürüsünü Göygölə tokülən adsız çayın qırağında otarırmış. Birdən bunun ürəyindən keçir ki, ay nolaıydı, çoxlu saqqar(alnı ağ) quzum olaydı. Üz tutur tanrıya, yalvarır.

Bir günləri adsız çayın suları ayrılır, ordan bir saqqar qoç çıxıb, qarışır çobanın sürüsünə. Qırx gün sürüdə qalan qoç qırx birinci günü baş vurur çaya, suyun dərinliyində yox olur.

Çoban and-qəsəm eləyir ki, əgər yazda quzuları bu qoça oxşayıb sağlam, saqqar doğulsa, çayın qırağındakı yeddi çeşmənin başında yeddi qurban kəsəcək.

Yaz gələndə doğulan quzuların hamısı saqqar olur. Çoban diləyinin hasil olduğunu görür.

Yenə yay gəlir. Yenə çoban sürüsünü dağlara çəkir. Adsız çayın qırağında oba qurur. Yadına əhdi düşür. Axtarıb yeddi həşərat tapıb öldürür, deyir ki, bu da yeddi qurban.

Elə bu heyində adsız çayın suları aralanır, həmin o saqqar qoç başını sulardan çıxarıb mələyir. Qoçun səsini eşidən quzuların hamısı özünü çaya atır. Çoban özünü həlak

eləyirsə də, sürünün qabağını saxlaya bilmir. Çayın aralanmış suyu birləşir, sürü qərq olur.

O çayın adı qalır Saqqarsu.

BABƏK QALASI

Deyir, Babək Arazı adlayıb keçir bu yana. Gilançayın qırağıynan gedir, gəlib-çıxır güllü-çiçəkli bir yerə. Baxır ki, bir dağ var, yuxarısı düzəngahdı, hər yanı da sıldırım. Dağın yuxarısına qalxmaqdan ötrü də, elə bil, ilahinin əmrindən bircə yol var.

Buranı Babəkin gözü tutur. O yolunan qoşun qalxır dağa, buranı özlərinə yeni məskən eləyirlər.

Camaat da o zamandan buranı Babək qalası adlandırır.

YASAQLAR

Evi süpürəndə süpürgə üstünə dəysə, ya yerə düşsə, gərək onun üstünə tüpürəsən. Yoxsa şərə düşərsən.

* * *

Qəbri barmaqla göstərməzlər, göstərsən ziyan çəkərsən. Odur ki, gərək barmağını dişləyib ayağının altına qoyasan.

* * *

Qəbrin içinə gərək yağış düşməsin,—deyərlər . Yoxsa bir başqası da ölər.

* * *

Çörək ayağının altında qalsa, gərək üç dəfə öpüb, gözlünün üstünə qoyasan, yoxsa səndən qaçar.

* * *

Taxıl zəmisinin içinə girmək olmaz, taxılı ayaqlasan, gözlərin tutular,—deyərlər.

* * *

Gərək evə corab qoymayasan, yoxsa adam dara düşər.

* * *

Toyuğun banlaması bədbəxtlik əlamətidir, gərək onu kəsəsən.

* * *

Lap çox istədiyin adamın şəklinə gərək tez-tez baxmayasan, yoxsa araya ayrılıq düşər.

* * *

Yazdığın məktub yiyəsinə çatmamış onu gərək heç kim oxumasın. Yoxsa yiyəsinə gedib çatmaz.

* * *

Evdə gərək hörümçək toru qalmasın. Yoxsa tora düşərsən.

* * *

Evdə çirkli qab saxlamazlar.

* * *

Leyləyin yuvasını dağıtmazlar.

* * *

Yanmış ağacı çöldən evə gətirməzlər. Deyərlər, ziyan çəkərsən.

* * *

Həyətdə yasəmən kolunu, söyüd ağacını əkəndə, gərək sinayasan. Bunların düşər-düşməzi də olur.

* * *

Aya, bir də aynaya çox baxmazlar. Hər ikisi ağıl-paran şeydi.

* * *

Çınarı kəsmək günahdı.

* * *

Həyətdə dovşan saxlamağın düşər-düşməzi olar.

* * *

Ocağın odunu suyunan keçirməzlər. Qaynar suyu yerə tökməzlər. Adama zəfər toxunar,- deyərlər.

* * *

Gecələr duz-çörəyi stolun üstündə saxlamazlar, şeytan bərəkəti oğurlar.

İNANCLAR

İt olan həyətə mələikə yenməz.

* * *

İl quraqlıq keçəndə məsciddən götürülmüş torpağı
suya salarlar ki, yağış yağsın.

* * *

Çörək yapanda suyu təndirin üstünə fırladarlar ki, iş
tez qurtarsın, bərəkəti artıq olsun.

* * *

İlan qabağına qəfil çıxsə, "özü burdadı, adı Qara-
bağda"—desən, çıxıb gedər.

* * *

İlan hansı həyətdən əl çəkməzsə, qabağına duz-çörək
qoyarlar, deyəllər ki, sən bu duz-çörək bizdən əl çək.

* * *

At ayağını yerə bərk döyürsə, işini bil, deməli, şıdırğı
yağış yağacaq.

* * *

Təndirdə çörəyi çörək üstünə yapanda xeyir-bərəkət
gələr.

* * *

Daşıynan işləyirsənsə, birdən daş əlində sinsə, gərək
başını qaşıyan. Yoxsa çətinə düşərsən.

* * *

Gəlini dolu qazan üstünə gətirərlər ki, ayağı sayalı olsun.

* * *

Elçi gediləsi qızgilin həyətidən bir şey gətirib oğlan evində barlı ağacın dibinə qoyarlar. Ağacın barı bol olsa, o qıza elçi düşərlər.

* * *

Bir qızı istəyəndə onun ayağının altında qalan bir daşı götürüb oğlan evinə gətirirlər. Bundan sonra işlər yaxşı olsa, o qıza elçi düşərlər.

* * *

İlaxır gecəsi söyüdü budaqları əyilib yerə dəyər. Bunu kim görsə, nə niyyəti olsa, ona çatar.

* * *

İlaxır gecəsi suda balıqlar arxaları üstə çönər.

* * *

İlaxır gecəsinin səhəri kim bulağın suyunu hamıdan qabaq içsə, bütün arzularına yetər.

* * *

O sudan nişanlı qızlar qaynata-qaynanalarına gətirməlidilər ki, il xoş keçsin.

SINAMALAR, YOZUMLAR

- * Yatanda paltarını başının üstünə qoysan, qorxulu yuxu görərsən.
- * Yuxudan duranda gərək aynaya baxıb özünü görəsən. Birdən pis adamın üzünə çıxarsan, işlərin düz gətirməz.
- * Stəkanın üzündə çay qırıntıları üzürsə, evə qonaq gələcək. Həmin qırıntıları götürüb dişləyirsən, bərk olan-da kişi qonağı gələcək, yumşaq olsa, deməli gələn qadın xeylağıdı.
- * Bıçaq yerə düşsə, kişi qonağı gələcək,- deyirlər.
- * Çömçə yerə düşsə, evinizə kök qonaq gələcək.
- * Qaşiq yerə düşsə, sizə qadın qonaq gələcək.
- * Yuxuda başmaq görəndə darlığa düşərsən, cırıq başmaq görəndə darlıqdan çıxarsan.
- * Hörümçək süfrənin üstündə yerisə, xörəyi artıq elə, qonağın gələcək.
- * Hörümçək çarpayının üstündə yerisə, gələn qonaq sizdə gecələyəcək,-deyərlər.
- * Adamın ki, üstünə gül düşər, bu, yaxşıdı. Deməli sevinəssən.
- * Adamın ki, üzü öz-özünə qızardı, yəqin onun sözünü danışirlar

- * Qulağın cingildəməyi budu ki, hardasa sənin adını çəkirlər.
- * Baxtı bağlanmış adamın başında qoşalaşmış baramanı ayırmaq yaxşıdı. Belədə deyərlər, bəxti açılar.
- * Yuxuda çəmənlik görmək, deyir, yaxşı əlamətdi.
- * Yuxuda balıq görmək xeyirliyədi.
- * Gözü nəzərli adamın ayaqqabısının bir tayının murdarlanmağı yaxşıdı. Belədə gözünün nəzəri itər.
- * Gündüz anadan olan uşağın ayağı yüngül, gecə anadan olan uşağın ayağı ağır olar,—deyərlər. Bir işi başlayanda gərək gündüz anadan olan uşağın ayağına başlayasan.
- * Yuxuda özünü çörək yapan görsən, sevin. Ruzin artacaq.
- * Yuxuda yanan təndir görsən, zərər çəkərsən.
- * Yuxuda görülən qurbağa düşmən kimi yozular.
- * Yuxuda ziyarət yerlərini görmək savab qazanmaqdı.
- * Yuxuda nanə görmək xeyirliyədi.
- * Yuxuda ata-ananın səni vurmağı yaxşı deyil,—deyərlər. Deməli onlar səndən narazıdırlar.
- * Yuxuda zərgər görmək,—deyərlər,—pis əlamətdi.
- * Yağış çox yağanda, deyərlər, məsciddən torpaq götürüb təndirə at. Belədə yağış kəsər.
- * Lalə çox olan il qan-qadalı olar,—deyərlər.
- * Qab öz-özünə sınırsa, deyərlər, bunun bir çıxacağı var.
- * İlk dəfə qonaq getdiyin evdə ilk tikəni ağzına qoyan zaman nə niyyət eləsən, ona da çatarsan. Həmin evdə nə yuxu görsən, o da çin olar.
- * Ayaqqabının sağ tayı çönəndə sənə yaxşı sözünü

danışirlar, sol tayı çönəndə pis sözünü. Ayaqqabının iki tayı üst-üstə düşəndə, deyirlər uzaq yerdə sənin söhbətin gedir.

Ayağın qaşınırsa, yol gedəcəksən.

Ağzından tikən düşərsə, sevinəcəksən.

Kimisə yuxuda tez-tez görürsənsə, deməli, o, səndən nəşə umur.

Təzə evə köçəndə, gərək qapısına nəzərsındıran şeylər vurasan.

Davara qurd ağzı dəysə, damazlığı kəsilər,—deyərlər.

Hər il qapıdan bir heyvanın tələf olmağı yaxşıdı. Gələn qada-bəlanı aparar. Onun tələf olmağına heyfislənməzlər.

Hamilə qadının başına gizlicə duz töküb gözləyirsən. Əgər əlini telinə aparsa, bil ki, qızı, burnuna, dodağına aparsa, oğlu olacaq.

İki qırxlı gəlin bir-birinin üstünə gəlsə, birinin çilləri o birini basar. Onlar gərək iynələrini dəyişdirsintlər.

NAĞILLAR

HURİLƏR PADŞAHININ QIZLARI

Belə rəvayət edirlər ki, bir padşahın üç oğlu varmış. Oğlanlar evlənmək xəyalına düşmüşdülər, amma bu barədə ağız açıb atalarına bir kəlmə deməmişdilər. Oğlanlar getdilər vəzirin yanına ki, bə bizə bir əlac. Vəzir dedi:

–Mənə üç dənə yemiş gətirin. Biri lap yetkin olsun, biri təzəcə yetişmiş, biri də elə indicə xal düşən. Yemişlər hazır oldu, vəzir də bunları apardı padşaha ki, bəs oğlanların göndərib. Padşah o saat oğlanlarının qərəzini anladı, vəzirə dedi:

–Qoy oğlanlarımın hərəsi bir ox atsın. Kimin qapısına düşsə, o evin qızı ilə evlənsinlər.

Böyük qardaşın atdığı ox vəzirgilin damına düşdü. Vəzirin qızının baxtı belə açıldı. Ortancıl qardaşın atdığı ox getdi düşdü vəkilgilin damına. Padşahın ortancıl oğlundan ötrü də vəkilin qızının ürəyi gedirdi, ağzının suyu axırdı. Bunun da işi belə düzəldi. Kiçik qardaşın oxu da getdi, meşədə bir meymunun yanına düşdü. Kiçik qardaşın gözü çıxdı kəlləsinə, bir də atdı, bir də... Hər dəfə də ox dil öyrənmiş kimi düşdü həmin meymunun yanına. Yasa batmış kiçik qardaş fikirləşdi ki, mənim elə bəxtim beləymiş...

Padşah əmr elədi ki, hər kəs öz sevgilisindən bir şey alıb gətirsin. Böyük və ortancıl qardaşlar əlbəəl gətirdilər.

Kiçik qardaş da ürəyindən qara qanlar axa-axa gəldi meymunun yanına. Meymun soruşdu:

–Dinim-imanım, nə üçün belə bikefsən?

Kiçik qardaş dedi:

–Atamın belə bir təklifi var. Sən mənə nə verəcəksən ki, mən ona aparım?

Meymun ona bir nar verdi, bir də açar. Kiçik qardaş bunları da götürüb gəldi atasının yanına. Padşah bunları görüb çox sevindi. Narı parçaladı, içindən bir cüt qız çıxdı ki mələksifət. Deyərdin bə huridirlər. Bunların gözəlliyindən gün utanıb girdi buludların arxasına. Qızlardan biri oldu oğlanın sevgilisi, biri də oldu baldızı. Bir neçə gün sonra padşahdan oğlanlarına belə bir buyuruq gəldi:

–Hər kəs öz nişanlısını götürüb yanıma gəlsin, ənam verəcəyəm. Kiçik qardaş atasından 40 gün möhlət istədi, yenə də bikef halda gəldi meymunun yanına.

Meymun soruşdu:

–Bəs indi niyə bikefsən?

Kiçik qardaş dedi:

–Atam ziyafət hazırlayıb. Tapşırıb ki, hər kəs öz nişanlısı ilə gəlsin, Bəs mən nə edəcəyəm? Meymun dedi:

–Heç narahat olma, bu dəfə də bir çarə tapılar.

Meymun narın içindən çıxan qızları qoşdu kiçik qardaşa, qızlar yolda ona dedilər:

–Sən gərək o məclisdə ağzına bir damcı da şərab vurmayasan. Əgər ağzına şərab dəysə, biz yox olub göyün yeddinci qatına çıxacağıq. Bil və agah ol: biz hurilər padşahının qızlarıyıq. Sən də, dilinə şərab dəysə, bizi tapmaq üçün ayağına dəmir çarıq geyib, əlinə də dəmir əsa alıb Hurilər padşahının bağına gəlməlisən. Bu da sənin üçün çox çətin olar. Qızlar gəlib qapıdan içəri girəndə hamı onların gözəlliyinə hayıl-mayıl oldu. Bəli, kef-damaq başlandı. Kiçik qardaşa şərab təklif elədilər, o boyun qaçırdı. Padşaha xəbər

çatdı ki, bəs kiçik oğlu ziyafətdə şərab içmir. Padşah hirsindən əlini saqqalına çəkdi. Kiçik qardaş xəlvətcə şərabı köynəyinin yaxasına tökmək istəyəndə şərabdan bir damcı da atıldı dodağına. Həmin heyni qızlar yox oldular. Hamı birbirinə deydi. Day hara yetər?

Kiçik qardaş ayağına dəmir çarıq geyinib, əlinə dəmir əsa aldı, düşdü yola. De, bura mənim, ora sən, gəlib bir qalaçaya çatdı. Gördü burda üç div var, ortalıqda da üç şey: biri sehirli xalçadı, biri sehirli tacdı, biri də sehirli süfrə. Qarınqulu divlər də əsas süfrənin üstündə dalaşırlar. Divlər kiçik qardaşı görən kimi dedilər:

–Ey bəni-insan, bu süfrəni aramızda bölə bilsən, səni yemərik.

Kiçik qardaş dedi:

–Mən bu təpənin arxasına üç dənə ox atacağam. Kim tez tapıb gətirsə süfrə ona çatacaq.

Divlərin başı atılan oxlara qarışanda kiçik qardaş süfrəni, tacı götürüb sehirli xalçayla qalxdı göyə. Divlərin başı ayıldı, bir də gördülər ki, lələ köçüb, yurdu boş - oğlan hər şeyi götürüb aradan çıxıb. Elə hirsləndilər ki, vurub birbirini öldürdülər. Kiçik qardaş üz tutdu sehirli xalçaya:

–Ey sehirli xalça, məni çatdır hurilər padşahının bağına.

Gözünü yumub açınca xalça onu çatdırdı hurilər padşahının bağına. Gördü ki, bağ nə bağ. Day bunun misli yoxdu. Burda bir göl var, qızlar burda çimir. Sehirlə tacı başına qoyduğundan gözə görünmürdü. Gedib sevgilisinin paltarını gizlətdi. Qızlar sudan çıxanda qız paltarını tapmadı. Qız o yan, bu yana boylanıb dedi:

–Hər kimsən, paltarımı götürmüşən, qaytar yerinə qoy!

Kiçik qardaş paltarları atdı qızın üstünə. Sonra qızlar evə gəldilər. Süfrəyə oturub yeməyə başladılar. Elə ki, girdilər yatağa, kiçik qardaş sevgilisinin üzündən bir busə götürdü. Səhər qız yuxudan ayılanda yanağında busənin

izini gördü. Bilmədi tay nə eləsin. O biri gecə özünü yalandan yuxuluğa vurdu. Kiçik qardaş yenə onun yanağından busə alanda əli ilə vurub oğlanın başından tacı yerə saldı. Kiçik qardaşın sirri faş oldu. Qız dedi:

–Sən necə gəlib bura çıxmısan? Atam bilsə, səni öldürər. Çünki şərab içmişən. Hurilər padşahı biləndə ki, kiçik qardaş üç divin əlindən üç şeyi çıxardıb, onlar da vurub bir-birlərini öldürüblər, çox sevindi. Onunla divlərin arasında düşmənçilik vardı, neçə illərdi bir-birilə vuruşurdular. Hurilər padşahı qızı verdi kiçik qardaşa. Onlara toy elədi. Bir müddətdən sonra kiçik qardaş qaynatasından icazə aldı, arvadını da götürüb öz vilayətinə döndü. Onlar yedilər, içdilər, o yana getdilər, biz də yedik, içdik bu yana gəldik.

HİDAYƏT PADŞAHIN NAĞILI

Bir gün vardı, bir gün yoxdu, Hidayət adında bir padşah vardı. Bu padşahın da nə illətdisə uşağı olmurdu.

Bir gün bir div dərviş libasında gəlir Hidayət padşahın yanına, özü də gələ-gələ qəsidə deyir.

Padşahın ürəyi dərindən dolur:

–Ağa dərviş, bir uşağım olsa, səni dünya malında qərq edərdim.

Dərviş soruşur:

–Deyirsən uşağın yoxdur? Qəm yemə, mən pay verən dərvişəm.

Sonra da padşaha bir alma verir ki, bunu hərəminlə bölüb yeyərsən. Sənin bir cüt uşağın olacaq, amma onların biri mənimdi, vədəsində gəlib aparacağam.

Az keçir, çox keçir, Hidayət padşahın bir cüt oğlu olur. Onun bir gözü gülsə də, bir gözü ağlayır ki, indicə dərviş gələcək uşağın dalınca.

Dərviş də eləmir tənbellik, düz vaxtında gəlib çıxır.

Hidayət padşah istəyir dərvişə əy gəlsin, deyir ki, nə

oğlan, ağa dərviş, mənim heç qızım da olmayıb.

Dərviş altdan-altdan gülür, çıxıb gedir. Necə deyərlər, sən saydığını say, gör bu dərviş libasındakı div nə sayır.

Dərviş gözləyir o zamana kimi ki, uşaqlar böyüyürlər. Birinin adı İbrahimdi, birinin adı Məhəmməd.

Dərviş Məhəmmədi yolda tutur ki, oğlum Məhəmməd, gəl min boynuma, səni aparım gəzməyə.

Bir çöllü-biyabanda dərviş onu boynundan qoyur yerə.

–Oğlum Məhəmməd, deyir,–sən burda odun yığ, mən də quşdan-zaddan vurum, bişirib yeyək.

Dərviş uzaqlaşan kimi bir kəllə diyirlənə-diyirlənə Məhəmmədin yanına gəlir ki, qırx qan eləmişəm, qırx birini də eləyəcəyəm.

Məhəmməd qılıncını qoyur kəllənin üstünə deyir:

–Sən kimsən ki, qırx qan eləmisən, qırx birin də edə-sən. Quru kəlləsən də.

Kəllə deyir:

–Ey Hidayət padşahın oğlu, bu dərviş bir divdi. O səni aparacaq, otaqlarının qapısını açacaq. Orada qoyun sürüsü, gözəl bir imarət görəcəksən. Dərviş həmin qoyunlardan ikisini kəsəcək, təndir qalayacaq, qoyunlarını təndirə yapıb yeyəcək. Axırncı qələ sənə deyəcək:

–Oğlum Məhəmməd, bunu da sən çıxart, mən yeyim. Səni də basacaq təndirə, bişirib yeyəcək. Kəllə bu sözləri deyir, diyirlənə-diyirlənə gedir.

Div gəlir, kabab bişirib yeyəndən sonra, gedillər onun qalaçasına. Oğlan baxır ki, hər şey kəllə deyən kimi oldu.

Div üzünü tutur Məhəmmədə ki, oğlum, bunu da sən yap təndirə, mən yeyim. Məhəmməd fənd işlədir:

–Mən hələ bacarmıram, bu dəfə sən yap, öyrənim, gələn dəfə hamısını mən yapacam.

Elə ki, div əyilir axırncı tikəni yapsın, Məhəmməd tez onu itələyir təndirin içinə, ağzını da örtür. Div qalır qışqıra-

qışqıra ki, Məhəmməd, belə eləmə, məni burdan çıxar, səni atanın sarayına qaytararam.

Kimdi divin ağzına qurut verən? Bayaqdı ha, yanıb kül oldu.

Məhəmməd görür ki, div kül olan kimi, onun imarətindən əsər-əlamət qalmadı, nə vardısıa yoxa çıxdı, o da bir səhranın ortasındadır.

Oğlan düşür yola, gəlib çıxır iri bir ağacın yanına. Ağacın başında zümrüd quşunun yuvası vardı, yuvada da quşun balaları. Bir ilan da dolaşmışdı ağaca, onları udmaq istəyirdi. Vurdu, ilanı öldürdü. Bu vaxt zümrüd quşu gəlib çıxdı. Elə bildi ki, oğlan onun balalarını öldürmək istəyir. Oğlana pislik eləmək istəyirdi ki, balaları yuvadan qışqırdılar:

–Bu oğlan bizi ölümdən qurtardı.

Zümrüd quşu da öz lələyindən verdi oğlana ki, dara düşsən, yandır bunu...

Məhəmməd gəlib çıxdı bir vilayətə. Gördü hamı yas paltarındadı. Öyrəndi ki, padşahın qızı ölüm yatağında can verir.

Məhəmməd zümrüd quşunun lələyini tutdu oda. Əlbəəl quş özünü yetirdi ona. Məhəmməd dedi ki, bəs hal-qəziyyə belədi.

Zümrüd quşu dedi ki, get saraya, qızın otağına. Elə ki, ikiniz otaqda tək qaldınız, qız diksinib ayılacaq.

Vallah, sirri-xudaymış. Quş necə demişdi, elə də oldu. Padşaha xəbər getdi, camaat qara paltarı soyundu, üzlər güldü.

Padşah qızını verdi Məhəmmədə. Aylar keçdi, padşah qızının bir oğlu oldu, bir qızı.

Məhəmmədin də yadına düşdü ki, bə, mən də Hidayət padşahın oğluyam, gərək gedib ata-anamı görəəm.

Yenə yadına zümrüd quşunun verdiyi lələk düşdü. Lələyi tutdu oda. Zümrüd quşu bunun qulluğunda hazır oldu. İşi biləndə dedi ki, oraya getmək çox çətinidir. Divlər

məkanının üstündən keçməliyik. Orda da bir quş var, o quş bizi görən kimi deyəcək:

–Dad bəni-insan əlindən, bəni-insan da buraya ayaq basar.

Bu zaman biz onu vurub götürməliyik.

Məhəmməd, padşah qızı, bir də bunun uşaqları mindilər zümrüd quşunun belinə. Gethaget divlər məkanına çatdılar.

Gördülər bir əcayib quş haray-həşir salıb ki, dad bəni-insan əlindən.

Zümrüd quşu caynağı ilə vurub onu götürdü. Nəhayət, gəlib çatdılar Hidayət padşahın sarayına. Səs düşdü, padşaha xəbər getdi ki, oğlun Məhəmməddən namə gəlib. Hidayət padşah da yollara payəndaz döşəyə-döşəyə zümrüd quşunun yanına gəldi, dedi:

–Zümrüd quşu, oğlumdan namə gətirmisən, ver.

Zümrüd quşu dedi:

–Məhəmmədin oğlu, çıx, bir fırlan.

Məhəmmədin oğlu çıxıb fırlandı. Hidayət padşah dedi:

–Məni bununla tovlaya bilməzsən. Oğlumdan namə gəlib, onu ver.

Bu zaman zümrüd quşu dedi:

–Məhəmməd, ortaya çıx.

Məhəmməd çıxdı ortaya, ancaq nə ata-anası onu tanıyır, nə də o öz ata-anasını tanıyır.

Birdən anasının yadına düşür ki, Məhəmmədin başının bir tərəfində saçları qızıldan, o biri tərəfi gümüşdəndir. Baxıb görürlər ki, doğurdan belədir.

Zümrüd quşunu iyirmi beş gün qonaq saxlayırlar. Həmin quş hansı qocanın başının üstündə gülərdisə, həmin qoca adam 25 yaşlı bir adama çevrilərdi.

Zümrüd quşu Məhəmmədin ata-anasının başı üstündə güldü, onlar da beləcə cavanlaşdılar, şad-xürrəm ömür sürdülər.

BELƏ DEYİRLƏR Kİ...

Səkinə adlı bir qızı ərə verirlər. Qız da ki, nə qız - ağız açmağa məttəlsən ki, qan düşər. Toyunun səsi qulaqlardan getməmiş Səkinə ev adamını evdən qaçaq salır.

Anası qızından nigaran qalır, durub onlara gəlir. Çox söhbətdən sonra qaynanası Səkinədən belə narazılıq edir:

Səkinə xanım sazanda,
Aş bişirər qazanda.
Özünə çəkər nimçədə,
Ərinə saxlar qazanda.

QATMACIĞI BƏRKDİ

Bir zalım qaynananın üç nazlı-duzlu gəlini vardı. Qaynana bunların gününü bükmüşdü göy əskiyə, yeridikləri yeri qaşıyırdı. Nə yeməkləri yemək idi, nə içməkləri içmək. Qaynana çörəyi də qıl altında saxlayırdı.

Bir gün hazırlaşırlar çörək yapmağa. Elə təndirə ilk kündələri vuranda qaynananı çağırırlar qonşuya. Gəlinlər də fürsəti əldən vermirlər. Qaynana kündələri saydığından, hər kündənin yanından bir az qırtıb tez fətir bişirirlər. Elə yemək istəyəndə qaynana qaranəfəs özünü yetirir. Bəs bu biçarələr neyləsinlər? Kiçik gəlin təpərli çıxır, fətirlərin ortasından qatma keçirib bağlayır belinə, qoftanın ətəyini də

üstünə salır. Qaynana təndirə girən kimi hiss eyləyir bunların fırılacağını. Gözaltı ora-bura baxır, heç nə tapmır. Bilir ki, hər nədisə bunların üstündədi. Deyir:

–Sizin bu mehribanlığınız mənim ürəyimi dağa döndərir. Durun ayağa, mən çəpik çalım, siz oynuyun, lap mehriban olun.

Qaynana çəpik çalır, gəlinlər oynayır.

Böyük gəlin oxuyur:

Bu fəndələn fənddi, bacı...

Ortancıl da dərdli-dərdli qoşulur ona:

Bilsə, qiyamətdi, bacı...

Kiçik gəlin gülür:

Çəpiyi bərkəcə vurun,

Qatmacığı bərkdi bacı...

ÜZÜM QARADI

İki qonşu kəndin camaatı bəməzəlikdə, bir-birinə dolaq gəlməkdə ad çıxarmışdı. Kəndin biri o birinə əy gələndə bayram eləyirdi.

Yuxarı kənd dağlara yaxınıymış. Bir gün aşağı kəndin cavanları dağlardakı davarlarına baxmaq adıyla qalxırlar dağlara. Axşam tərəfi özlərini verirlər yuxarı kəndin üzümlüklərinə, nə ki, qara üzüm vardı, yığırlar. Elə gecəyə nə bir neçə tabut qayırlar, üzümləri doldururlar onlara, üstünü örtüllər. Səhəri tabutları çiyinlərinə qaldırıb yola düşürlər. Yuxarı kəndə çatanda ağlaya-ağlaya deyirlər:

Axdı üzümün suyu.

Üzüm qaradı, qardaş...

Yuxarı kəndin adamları da qoşulurlar bunlara, özləri də ağlayırlar ki, yəqin bu kəndin dağdakı çobanları ölüblər.

Aşağı kəndə çatanda tabut aparan cavanlar baş-

layırlar gülməyə. Tabutların üstünü açırlar. Yuxarı kəndlilər də baxırlar ki, tabutdakılar onların bağlarının üzümləridir, özü də qaradı, dünəndən yığıldığından üzümün suyu axır...

QARAGİLƏ

Hələ qədimlərdə Arazın bu tayındakı kənddən bir oğlan çayın o tayındakı kənddən olan bir qıza vurulur. Day bunlarınkı Leyli-Məcnunluğuymuş. Çay qırağından əl çəkməzlərmiş. Te-tez görüşürmüşlər.

Hər iki kəndin adamı bu iki cavanın heyranıymış. Hamı onların toyunu gözləyirdi. Günlərin birində ölkəni ayırdılar, Arazı ortadan sərhəd elədilər. Qız çayın o tayında qaldı, oğlan çayın bu tayında dəli-divanə kimi dolaşdı. Beləcə aylar-illər keçdi, qocalmağa üz qoydular... Axırı oğlana əyan oldu ki, bu ayrılığın sonu yoxdur, onların bir-birini görməyi qaldı qiyamətə.

Deyir, bir gün qız Arazın o tayından oğlanın yanıqlı oxumağını eşidir:

Nə mənə qız qəhətdir, Qaragilə,
nə sənə oğlan...

Deyir, "Qaragilə" elə o vaxtdan oxunur.

ATALAR SÖZÜ VƏ MƏSƏLLƏR

Əqrəbi elə gördüm, ilana pənah apardım.

Taraqkasatan deyər, hər gün yeddiləvin olsun.

Sən kütüm ol, mən itin ollam.

Qələmədən mığmıg olar.

Yer bərk olanda öküz öküzdə görər.

Dəyirmanın alt daşı ağırdı, dayanar, haray-həşiri üst daşı salar.

Əkməyib peşman olma, ək, sonra de, peşmanam.

Sən gülüm ol, mən üstünün arısı ollam.

Minmədiyin eşşəyə arpa vermə.

Qolun sınığı boyuna yüklü.

Kürəkən çiyət kimidi—duzlasan yemək olar, duzlaşmasan yox.

Sahibsiz iti Seyid də daşlar.

Yetimə hərə bir daş atdı, Seyid də götürüb birini atdı ki, savabdı.

Keçəl başıma zif salma (Bizə belə gəlir ki, Ç.Aytmatovun "Əsrə bərabər gün" romanındakı manqurtluq məsələsinin izləri bu ifadədədir).

TAPMACALAR

O nədi ki, eşşəkdə cütdür, maşında tək?

/ "Ş" hərfi/

* * *

Nənəsi nağıl başlar, nəvəsin əldə saçlar.

/Cəhrə və kələf/

* * *

Birini kəsib yıxarsan,
Birini yıxıb kəsərsən.

/Ağac və heyvan/

* * *

Əzizim gül tikənə,
Sarmaşıb gül tikənə.
O nədi bir qoldadı,
Qarışıb gül tikənə?

/Qızılgül/

* * *

O nədi ki, qapı dalında durar?

/Süpürgə/

* * *

Tap tapmaca,
Gəl hamaca.
Namərd cüt ağac,
Mərd cüt baca

/Əllər və gözlər/

* * *

O nədi ki, nənəm minər,
O nədi ki nənəmi minər?

/Ayaqqabı və səhəng/

* * *

Dərələr buz bağladı,
Yanı yarpız bağladı.
O nədi yay günündə
Hər yanı buz bağladı?

/Soyuducu/

* * *

Sarı əbası var bunun,
Büzmə yaxası var bunun.
Üstü sarı, içi dilim,
Gör nə səfası var bunun.

/Limon/

* * *

O nədi ki, gülü burnunda bitər?

/Xiyar/

LƏTİFƏLƏR

SU DA HACI QULUDA, SAAT DA

Kəndlərin birində su qəhət idi. Su üstündə baş yarır-dılar. O vaxtlar saat deyilən şey təzə-təzə üzə çıxırdı. Bu kənddə cəmi bir saat vardı, o da Hacı Quludaydı. Ağsaq-qallar belə məsləhət eləyirlər ki, suyu Hacı Qulunun saati ilə suvarsınlar.

Belə də eləyirlər. Hacı Qulu saata baxır, suyu açırlar birinin bağına. Hacı Qulu deyəndə vaxtdı, suyu kəsirlər.

Növbə çatır Hacı'nın özünə. Su gedir, günortadan keçir, axşam yaxınlaşır, Hacı Qulu vaxtdı, suyu kəsin, - demir. Gəlirlər onun yanına ki, ay Hacı, bəs niyə belə, vaxt keçdi, axşam oldu...

Hacı da hirslənir ki, siz saatdan çox bilirsiniz? Saat belə göstərir da...

Kimsə deyir:

–Elə belə olar ey... Su da Hacı Quluda, saat da.

GÜLÜMƏ DEMİSƏN, FİLİMƏ DEMƏMİSƏN

Bir gəlin olur, bir qaynana. Bunlarınkı nə isə düz gətirmir. Bu ona, o buna–söhbət ayaq tutur, evdən çıxır. Qaynana deyir ki, mən ayaq geri götürməyəm, gəlin də deyir:

—Mən səndən əskik kişinin qızı deyiləm ha... mənim bir günahım olsa, yenə dərd yaradı.

Gəlinin əri qalır arada—hansına nə desin? Ana anadı, gəlin də insafən bir günah əyəsi deyil. Ana görür oğlu qarışmadı işə, gəlin də görür əri dinmir—otururlar yerlərində. Ancaq fürsət tapan kimi qaynana gəlini sancmağından qalmır.

Gəlin təhnəli imiş, boy-buxundan allah onu peşiman eləməmişdi. Bir gün əri ona başmaq alıb gətirir. Gəlin geyir, başmaq ayağına olmur. Əri deyir ki, dükançıya ölçünü düz demişəm, bəs bu niyə belə oldu?

Qaynana görür məqamdı deyir:

—Sən dükançıya deməmisən ki, filimə başmaq ver, demisən gülümə başmaq ver... Dükançı yazıq da nə bilsin.

İKİ QƏŞƏYİNİ DƏ MƏNƏ TUT

Qış günü iki yoldaş bir-birinə qoşulub gedirlər kəklik tutmağa. Ta axşama kimi fırlanırlar, yer qalmır baş vurma-sınlar, amma heç nə tapamırlar.

Yoldaşlardan biri lap bərk yorulur, yalvarır ki, qayıdaq, day mənim son nəfəsimdi, özü də soyuqdan donuram.

O biri yoldaş da deyir ki, kəklik tutmayınca geri qayıtmaram. İstəyirsən, sən qayıt.

Yorulan görür ki, yoldaşı onu tək qoyub gedir, çağırır:

—Mən burda gözləyirəm. Sən allah, həm tez qayıt, həm də iki qəşəyin də mənə tut gətir.

Yoldaşı da gülür ki, qəşəyi olmasa, kəkliyi geri qaytarassan? Bütün günü bir çolağını tapmamışıq, sən indi bu dar macalda ikisini istəyirsən, özü də qəşəyini.

"İki qəşəyini də mənə tut" sözləri məsəl kimi işlənir.

ALDI GÖRƏK NƏ DEDİ

Oğlan:

Əzizim su ləyəni,
Su töküb yu ləyəni.
Elə xoşuma gəlir
Gözəlin güləyəni.

Qız:

Əzizim su ləyəni,
Su töküm, yu ləyəni.
Birdən bivəfa çıxdı
Gözəlin güləyəni?

Oğlan:

Mən çobanam qoynuna,
Babalın qoy boynuma.
Ya məni evləndir sən,
Ya da gəl al qoynuna.

Qız:

Çoban, itin qudursun,
Kür arxında su dursun.
Əgər sənə yox desəm,
Mənim dilim qurusun.

Qız:

İnanıram yanana,
Yanan niyə sınana.
Ay əhdinə düz oğlan,
Gəlin ollam anana.

Qız:

Anda aman deyərlər,
İncə daban deyərlər.
Elə arıma gələr
Yara çoban deyərlər.

Ana:

Andın amansız olmaz,
İncə dabansız olmaz.
Heç arına gəlməsin,
Qoyun çobansız olmaz.

EV-EŞİK SÖYLƏMƏLƏRİ

QUM-QUMA

Cəhrə deyər:—Əyir məni,
qum-quma.

Üstünə çək dəyirmanı,
qum-quma.

Kişi deyər:—Kələf hanı,
qum-quma.

Arvad deyər:—Boşa məni,
qum-quma.

QIZIL

Qız qızıl alma,
Qız yada qalma.
Yad yaman olar,
Bağrım qan olar.

ÜZƏRRİK

Başı börklü üzərrik,
Dibli-köklü üzərrik.
Sallam yanar od içinə,
Dərdi qovan üzərrik,
Qada-bala sovan üzərrik.
Diliynən deyən - diliynən,
Sözüynən deyən - sözüynən,
Gözüynən görən - gözüynən
Nəfəsi oda yansın.

HAXIŞTALAR

Atdan bir ağa düşdü, haxışta,
Səs saldı bağa düşdü, haxışta.
Qardaş, gözlərin nə tez, haxışta
Bu gül yanağa düşdü, haxışta.

Başında düm ağ şal var, haxışta,
Üzündə qoşa xal var, haxışta.
Anam sənə qız verməz, haxışta
Nə lala, nə də yalvar, haxışta.

O yana baxma, amandı, haxışta,
Bu yana baxma, amandı, haxışta.
Qaynananın əlindən, haxışta,
Hər yan qara dumandı, haxışta.

Oğlan, oğlan, qoç oğlan, haxışta.
İgid buruqsaç oğlan, haxışta.
Qonşu qızın göyçəkdir, haxışta,
Götür onu qaç, oğlan, haxışta.

Əzizim bağda nə var, haxışta,
El gedir dağda nə var, haxışta.
Dərirsen dər şamama, haxışta,
Qurumuş tağda nə var, haxışta.

Arzun, muradın, ay qız, haxışta,
Söhbətin, sazın, ay qız, haxışta.
Çoxuna od vuracaq, haxışta
Sənin bu nazın, ay qız, haxışta.

Qızılgülün butası, haxışta,
Əlindədi butası, haxışta.
Qapıdan az bolan, yar, haxışta,
Birdən çıxar xatası, haxışta.

Qaşların qarasına, haxışta,
Xal düşüb arasına, haxışta.
Səni allah göndərib, haxışta,
Dərdimin çarasına, haxışta.

Bu gəlin saşdı gəlin, haxışta,
divardan aşdı gəlin, haxışta.
Bu gəlinə nə gəldi, haxışta,
Evindən qaşdı gəlin, haxışta.

Duman gəldi, sis gəldi, haxışta,
Təndir yandı, his gəldi, haxışta.
Yazı yazan, neylədin, haxışta,
Yazdıqların pis gəldi, haxışta.

Araz axır lilinən, haxışta,
Dörd bir yanı gülünən, haxışta.
Yad oğlu başın qatdı, haxışta,
Şirin-şirin dilinən, haxışta.

Bu kəndin adı Dizə, haxışta,
Həm söhbətə, həm sözə, haxışta
Qardaş, necə vuruldun, haxışta,
Bu acıdil, göygözə, haxışta.

Əzizinəm çırağı, haxışta,
Hazırdı piltə yağı, haxışta.
Səni sevdim, ay oğlan, haxışta
Oldum ellər qınağı, haxışta.

Bu kəndin adı Dəstə, haxışta,
Gülləri dəstə-dəstə, haxışta.
Məni yoldan eylədi, haxışta,
Şirindil, boyu bəstə, haxışta.

Samovarın səsindən, haxışta
Üstündə kisəsindən, haxışta.
Qapıya bir gələn yox, haxışta
Öldüm yar həvəsindən, haxışta.

Maşın gəlir, bərk gəlir, haxışta,
İçi dolu qənd gəlir, haxışta.
Mən şirin çay içəndə, haxışta,
Qaynanama dərd gəlir, haxışta.

Pəncərədən baxaram, haxışta,
Qızıl-gümüş taxaram, haxışta.
O paxıl baldızımı, haxışta,
Yandıraram, yaxaram, haxışta.

Yaylığı boş bağlaram, haxışta,
Yuyaram yaş bağlaram, haxışta
Yarım bivəfa çıxdı, haxışta,
Qəlbimə daş bağlaram, haxışta.

Həyatində mev gülü, haxışta,
Badam gülü, mev gülü, haxışta.
Əzəldən qonşu idik, haxışta
İndi olduq sevgili, haxışta.

Bu dağda qar qalmasın, haxışta,
Ərisin qar qalmasın, haxışta.
Lal olsun mənim dilim, haxışta,
Heç sənə yalvarmasın, haxışta.

Gedirsən yara deynə, haxışta,
Telini dara deynə, haxışta.
Əgər məni soruşsa, haxışta,
Günümü qara deynə, haxışta.

Mən aşiqəm yaz eylər, haxışta,
Payız eylər, yaz eylər, haxışta.
Gözəlin qaydasıdır, haxışta,
Sevdiyinə naz eylər, haxışta.

Arxalığın dizdən yar, haxışta,
Gəl qapıda gizdən, yar, haxışta.
Kimlər sənə nə dedi, haxışta,
Ayaq kəsdin bizdən, yar, haxışta.

Paltarı buxça saxlar, haxışta,
Buxçanı taxça saxlar, haxışta.
Anam xəbərdar olsun, haxışta,
Yar məni yaxşı saxlar, haxışta.

Əzizim üzüm səni, haxışta,
Boşqaba düzüm səni, haxışta
Hər məclisdə, halayda, haxışta,
Axtarır gözümlə, səni, haxışta.

Üzüyü taxmamışam, haxışta,
Su olub axmamışam, haxışta.
Yanımda bir adam var, haxışta,
Doyunca baxmamışam, haxışta.

O tayda duran bəndə, haxışta,
Boynunu buran bəndə, haxışta.
Heyva kimi saralma, haxışta,
Heç könlüm yoxdu səndə, haxışta.

Qar yağdı, basdı məni, haxışta
Yel əsdi, kəsdi məni, haxışta.
Canıma bir od düşdü, haxışta,
Alovu qarsdı məni, haxışta.

Mən bu çaydan keçməyəm, haxışta
Suyundan da içməyəm, haxışta.
Gözün ayrı gözəldə, haxışta,
Heç yadına düşməyəm, haxışta.

Kağızın ağa gönər, haxışta,
Yazısı ağa gönər, haxışta.
Sən qapıdan girəndə, haxışta,
Ürəyim dağa dönər, haxışta.

Atdan bir ağa düşdü, haxışta,
Səs saldı, bağa düşdü, haxışta,
Mən dedim yaxın gəlsin, haxışta,
Day da uzağa düşdü, haxışta.

Əzizinəm xaradı, haxışta,
Yar mənzilin haradı, haxışta
Dediyn bir acı söz, haxışta,
Ürəyimdə yaradı, haxışta.

Yarım gəlir cacıxdan, haxışta,
Yol salır yoncalıxdan, haxışta,
Yarıma nə demişəm, haxışta,
Küsüb gedir acıxdan, haxışta.

Ay qız adın Fatmadı, haxışta,
Qara qaşın çatmadı, haxışta.
Oğlan səni görəndən, haxışta,
Gecələri yatmadı, haxışta.

Gəl məni al eyləmə, haxışta,
Al dili lal eyləmə, haxışta.
Yıxma bağım divarın, haxışta,
Düşməyə yol eyləmə, haxışta.

Dəyirmanın novuna, haxışta,
Su dolubdu novuna, haxışta.
Mənim böyük qardaşım, haxışta,
Gedib gözəl ovuna, haxışta.

Kisə tikdim olmadı, haxışta,
Suya saldım dolmadı, haxışta.
Qapıya elçi gəldi, haxışta,
Özüm deyən olmadı, haxışta.

Əmim oğlu biçində, haxışta,
Köynəyi tər içində, haxışta.
Getdim tərini silməyə, haxışta,
Qaldım tikan içində, haxışta.

Dağlar başı kağala, haxışta,
Duman gələ, dağıla, haxışta,
Baldız, vurduğun yara, haxışta,
İnanmıram sağala, haxışta.

Evlərə düşüb talan, haxışta,
Ölsün talanı salan, haxışta.
Baldız, deməyin qızlar, haxışta
Siz deyən bir boz ilan, haxışta.

Paltarın əsməsi var, haxışta,
Qılinc tək kəsməsi var, haxışta,
Yarın pis oğlan deyil, haxışta,
Hərdənbir küsməsi var, haxışta.

Getmə, gecədi oğlan, haxışta,
Ülkər ucadı oğlan, haxışta,
Deyirdin başın ağrır, haxışta,
İndi necədi oğlan, haxışta.

Araz üstə nanəyəm, haxışta,
Yel, əsmə, pərvanəyəm, haxışta
Üç ildi yarım gedib, haxışta,
Həsərdən divanəyəm, haxışta.

Bağça bar üstə gələr, haxışta,
Heyva, nar üstə gələr, haxışta,
Sevgililər mahnısı, haxışta,
Hamısı yar üstə gələr, haxışta.

Gecə keçdi qaraldan, haxışta,
Seçməm səni maraldan, haxışta,
Nə dərdim var, nə qəmim, haxışta
Sənsən məni saraldan, haxışta.

SÖYLƏYİCİLƏRİMİZ:

1. Bayatılar–Qurbanova Simuzər, Əzimova Ceyran, Səfərova Leyla, Tağıyeva Püstə, Babayeva Elmira, Səkinə Tağıyeva (Aza kəndi), Məsumə Rüstəmovə, Ağə Sadıqov (Ordubad şəhəri), Kazım Nağıyev, Ləyə Nağıyeva (Unus kəndi), Anaxanım Məmmədova, Əsli Əmirova (Dizə kəndi).

2. Mahnılar–Mənsurə Əsgərova, Səkinə Tağıyeva, Elmira Babayeva (Aza kəndi), Vidadi Yusifoğlu, Səkinə nənə, Əfruz nənə (Unus kəndi).

3. Miflər–Məhərrəm Əliyev (Tivi), Hidayət Alməmmədov (Behrud), Məsumə Rüstəmovə, Səyyad Babayev, Ağə Sadıqov (Ordubad şəhəri), Mehman Tağıyev (Aza).

4. Yasaqlar–Nazlı Fərzəliyev (Ordubad şəhəri), Elmira Babayeva (Aza kəndi).

5. İnanclar–İskəndər İskəndərov (Sabir kənd), Aslan Bayramov, Tovuz Həsənova (Aza kəndi).

6. Sınamalar, yozumlar–Səkinə Tağıyeva, Elmira Babayeva (Aza), Ağə Sadıqov, Məsumə Rüstəmovə (Ordubad şəhəri), Haşım Məmmədov (Disər).

7. Nağıllar–Simuzər Qurbanova (Aza kəndi, "Hurilər padşahının qızları"), Məsumə Rüstəmovə (Ordubad şəhəri, "Hidayət padşahın nağılı").

8. Belə deyirlər ki–İsfəndiyar İsaqov, Mehman Tağıyev, Ceyran Əzimova (Aza), İskəndər İskəndərov (Dizə).

9. Atalar sözü və məsəllər–Ləyə Nağıyeva, Əfruz nənə (Unus), Nazlı Fərzəliyeva (Ordubad şəhəri).

10. Tapmacalar–Ağa Sadıqov, Məsumə Rüstəmovə (Ordubad şəhəri), Ceyran Əzimova (Aza).

11. Lətifələr–İsfəndiyar İsaqov, Mehman Tağıyev (Aza), Ağa Sadıqov (Ordubad şəhəri).

12. Aldı görək nə dedi–Səkinə Tağıyeva (Aza).

13. Ev-eşik söyləmələri–Simuzər Qurbanova (Aza).

14. Haxıştalar–Səkinə nənə, Amanə nənə (Unus), Elmira Babayeva, Ceyran Əzimova, Püstə Tağıyeva (Aza), Nazlı Fərzəliyeva (Ordubad şəhəri).

OXUDUQLARINIZ:

Tale kitabının cümlələri (ön söz)

Bayatılar

Mahnılar

Miflər

Yasaqlar

İnanclar

Sınamalar, yozumlar

Nağıllar

Belə deyirlər ki

Atalar sözü və məsəllər

Tapmacalar

Lətifələr

Aldı görək nə dedi

Ev-eşik söyləmələri

Haxıştalar

Məhərrəm CƏFƏRLİ,
Rafiq BABAYEV

YOL
GƏLƏR
ORDUBADA

Nəşriyyat redaktoru
Muxtar QASIMZADƏ

Texniki redaktoru və
kompiüter tərtibatı
Rafael BABAYEV

Yığılmağa verilmiş 29.03.2005. Çapa imzalanmış 05.04.2005
Formatı 60X90 1/16 “Tayms” qarnituru. Ofset çap üsulu.
Ofset kağızı. Həcmi 4,25 ç.v. Sifariş № 188. Tiraj 300 nüxsə.

“Əcəmi” Nəşriyyat-Poliqrafiya Birliyi.
Naxçıvan şəhəri, Təbriz küçəsi, 1.